

Orhot Tsadikim

Chapitre 3 - La timidité

אמרו חכמים: השכל הוא הבושה והבושה הוא השכל, כי על אדם וחוה נאמר (בראשית ב כה): "ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו", ולא היו יודעים הצניעות ולהבחין בין טוב ובין רע, ולאחר שאכלו מעץ הדעת נאמר (בראשית ג ז): "ותפקחנה עיני שניהם". וכן כל בעלי חיים זולתי האדם אין להם בושה, הואיל ואין להם חכמה. וכל חכם לב יודע מעלת השכל והחכמה, כי בה יגיע אל אמיתת הדברים, ובה גם יגיע אל ייחוד בוראו, ברוך הוא, לעבודתו, ובה יכול להידמות למלאכים.

כיון שמעלת החכמה גדולה כל כך, צריכה שתהא חבירתה הדומה לה - שהיא מידת הבושה, קרובה לה. וראיה: שלא ראית ביישן חסר דעת ולא דעתן בלי בושה. ועל כן ראוי לכל אדם להשתדל ולהתענג במידה החשובה הזאת, להתחבר לה עד שתהא קבועה בנפשו, ויגביר אותה על כל טבעיו, ותהיה בעיניו חשובה משאר מידותיו, כי בה יגיע אל רוב המעלות ויימנע מעבירות ומכל מידות מגונות.

מידת הבושה היא גדר ומחיצת הברזל לפני כל העבירות, כי אדם עובר כמה עבירות בסתר מה שיתבייש לפני בני אדם. משל, וכן אמרו חכמים (ברכות כח ב), כי בשעת פטירת רבן יוחנן בן זכאי אמרו לו תלמידיו: רבינו! ברכנו! אמר להם: יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו: עד כאן ותו לא? אמר להם: ולואי, תדעו, כשאדם עובר עבירה אומר: שלא יראני אדם. וכל זה מפני שירא שיבוא לידי בושה.

Rabbi 'Haïm Kanievsky

Recueil autobiographique. Histoires, anecdotes, enseignements classés par thèmes et une centaine de photos en couleur.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

וישוב מן העבירות מחמת שיתבייש מבני אדם, כי "מתוך שלא לשמה בא לשמה" (פסחים נ ב).

אבל המעלה העליונה ממידת הבושה היא שיתבייש לפני הקדוש ברוך הוא, כענין שנאמר (עזרא ט ו): "אלהי בשתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך". ואם תחשוב: איך אתבייש ממי שאיני רואהו בעיני? באמת אתה צריך לדעת, אף על פי שהקדוש ברוך הוא נעלם מעיני כל חי, הוא נמצא בלבבות ונגלה במחשבות. ושיג המדריגות של הבושה בהתבודדו לחשוב בגדולת השם, ברוך הוא, ובזכרו תמיד את הקדוש ברוך הוא שרואה מעשיו, ובוחן כליות, וצופה מחשבותיו.

משל, אחד מן החכמים אמר: אם נזהרת כל ימך שלא חטאת, אל תחזיק טובה לעצמך, כי תחילת עזיבת העבירות מחמת שמתבייש מבני אדם. לכן צריך האדם להיזהר מאד מזה, להעלות על לבו בעזבו העבירות שלא יעזבן מפני הבושה של בני אדם, כי היצר ממשיך לבו לענין זה: אם תעשה כך יכלימוך בני אדם. לכן צריך האדם לעשות ראשון לכל ראשונים, שידע את יצרו, ויכיר כחו, ויתן אל לבו למי יעבוד ומי הוא ירא. למצות - מי יעשה, ומי הזהירו, כמו שאמר דוד לשלמה בנו (דברי הימים א כח ט): "דע את אלהי אביך ועבדהו". ובזה הענין יגיע שיתבייש לפני הקדוש ברוך הוא בלבד.

דבר ידוע וברור, אשר כל העולם עושים ענינים רבים בסתר, וכן מדברים דברים רבים בסתר, וחושבים מחשבות רבות, ואין חוששים כלל רק שלא יוודעו הענינים. ואם היו כל מעשיהם שעשו מנעוריהם וכל הדברים שדיברו וכל המחשבות שחשבו גלויים וידועים לכל אדם, היו מתביישים בושה גדולה מאד - כל שכן וכל שכן שצריך להתבייש לפני הקדוש ברוך הוא, המשקיף אל הלבבות, ורואה המחשבות, ויודע כל המעשים והדברים

Rabbi 'Haïm Kanievsky

Recueil autobiographique. Histoires, anecdotes, enseignements classés par thèmes et une centaine de photos en couleur.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

והמחשבות שעשה האדם כל ימיו ואין לפניו שכחה, שצריך להתבייש לפניו ולהיכלם.

ארבע מדריגות יש בבושה: האחת, המתבייש לעשות עבירות בגלוי ועושה עבירה בסתר, הרי זה גונב דעת עליון, שמתבייש לפני העולם ולא לפני השם, ברוך הוא, ורעתו רבה מאד. השניה, שמתבייש לפני העולם, וגם בסתר יימנע מן העבירות, כי ירא שמא יודע לבני אדם, ויתבייש לפני השם ברוך הוא. על זה אמרו (פסחים נ ב): מתוך שלא לשמה בא לשמה. השלישית אם יחשוב: איך אעשה בסתר הרעה הזאת, אשר אתבייש לפני העבד יותר מלפני האדון ואגנוב דעת העליון? ומתוך כך יימנע מן העבירה. מעלה טובה היא זאת. הרביעית אם יתבייש האדם בגלוי ובסתר לפני השם, ברוך הוא, לבד. אין מעלה למעלה הזאת.

אמרו חכמים (ברכות יב ב): כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עוונותיו. ועוד אמרו (אבות פ"ה מ"כ): בושתי פנים לגן עדן. ואמרו חכמים: הבושה והאמונה מחוברות זו למעלה מזו, כי הביישן מחזיק באמונה עם כל אדם, ומי שאינו נאמן אין לו בושה. אמר החכם: כשאינך מתבייש עשה כל רצונך.

ירגיל אדם עצמו, שלא יעשה דבר שחבירו יתבייש לומר לו. כגון שייכנס אצל חבירו שיש לו סתר וחבירו מתבייש לומר לו לצאת, או שיתאכסן בבית חבירו והוא מצטער ומתבייש לומר לו לצאת, או שיקרא כתבים של חבירו וחבירו מתבייש לומר לו שלא יקרא, וכל כיוצא בזה. ידקדק מאד בדבר שלא יכבד עצמו בשום דבר, ושלא ישאל דבר ממנו, שום מתנה או להשאיל כליו או מעותיו, במקום שיודע שחבירו אינו עושה ברצון ומתבייש להשיב פניו ריקם. ומי שיש לו מידת הבושה קשה לו שחבירו

Rabbi 'Haïm Kanievsky

Recueil autobiographique. Histoires, anecdotes, enseignements classés par thèmes et une centaine de photos en couleur.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

מתבייש ממנו, ועל זה אמר החכם: אל תאהב מבני אדם אלא מי שמראה עצמו שאינו יכול לעמוד בלתי עזרתך, ואף על פי שאתה צריך לעזרתו יותר ממה שהוא צריך לעזרתך, ואם תחטא לו הוא ימחול לך ויראה עצמו כאילו הוא החוטא, וישאל ממך דברים שאינו צריך כדי שלא תתבייש לשאול ממנו.

והרוצה להרגיל עצמו בבושה ישב תמיד לפני מי שמתבייש ממנו. ואל יחלל הדר פניו לשאול מבני אדם, כי כיון שתחלל הדר פניך אי אתה מוצא מי שמחדשו לך. יש מבייש את חבירו, ולא בשביל שהוא שונא לו, אלא בשביל לסלק בושתו, כגון שהוא עשה דבר בושה, ואומר: מה עשיתי, והלא פלוני ופלוני עשו כמוני? ובזה הוא מקיל בושתו ממנו. ויש בזה רעות גדולות: האחת, שהוא מבייש אחרים בשביל הנאתו. והשניה, שהוא מתקשה בזה לשוב, כי יחשוב: מה עשיתי, הלא פלוני ופלוני עשו כך? והשלישית, שהוא מחטיא את הרבים, כי מתוך כך יהיה אותו החטא קל בעיניו, כיון שהסיר הבושה מאותו חטא. ואם הוא אומר שקר על אחרים כדי להקל בושתו, אז ענשו גדול מאד, שהוא נותן דופי בכשרים. ועוד הרבה רעות תלויות בזה.

יש מתבייש אם יימנע מן העבירות, כגון שנהגו אנשי עירו בעבירות ידועות, כגון להסתכל בנשים וכיוצא בזה משאר העבירות, ומביישים את הנמנע מזה ומתלוצצים על מי שאינו הולך בדרכיהם - בזה צריך להתחזק לסבול הבושה, וצריך למנוע מן העבירות, אף אם יביישוהו עבור מניעתו. וכן יש מתבייש אם מקיים מצוות שלא נהגו העולם לקיימן, והמקיים מצוות שלא נהגו העולם מביישים אותו וצוחקים עליו - כל זה צריך לסבול ולקיים המצוות. ואין להניח שום מצוה עבור הבושה, כי צריך להתבייש לפני הבורא, יתברך, שצוה על המצוות. כי זה דבר ברור, שעבד המלך לא יעזוב מצות המלך, גם אם יסבול בושה גדולה מן העולם השוחקים עליו בעשותו

Rabbi 'Haïm Kanievsky

Recueil autobiographique. Histoires, anecdotes, enseignements classés par thèmes et une centaine de photos en couleur.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

מה שצוהו אדוני.

ומי שאינו סובל הבושה במקום המצוה, ומתבייש לעשות המצוה, ועוזב דרך הטוב עבור הבושה, זו הבושה רעה מאד. וכן אם יתבייש להודות על האמת, גם זה חולי רע מאד. וכן אם יתבייש להוכיח בני אדם ולצוות להם על הטוב, וכן אם ישב לפני רבו ומתבייש לשאול מה שאינו יודע, הן קטן הן גדול, זה מגונה מאד, ועל זה אמר הכתוב (משלי ל לב): "אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה". ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (אבות פ"ב מ"ה): לא הביישן למד! אלא הדרך הישרה היא, שלא יתבייש לשאול מה שאינו יודע, הן קטן הן גדול. הלא תראה דוד מלך ישראל, שאמר (תהלים קיט מו): "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש".

חסיד נקרא על שם הבושה, כי "חסיד" לשון "לבן" הוא, כי תרגומה של "חסידה" הוא "חוריתא" (ויקרא יא יט), וכן (ישעיה כט כב): "ולא עתה פניו יחורו". ותרגומה של "חרפה" הוא "חיסודא" (בראשית לד יד). וכל זה למה? כי החסיד צריך לסבול בושה כדי לקיים את התורה, וצריך להעביר מעל פניו הבושה במקום מצוה, ואז נקרא חסיד, ובזה יגיע לנבואה, כדכתיב (תהלים פט כ): "אז דברת בחזון לחסידיך". ויגיע בבשתו לידי יראת שמים, כדכתיב (שמות כ יז): "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", איזוהי יראה שהיא ניכרת על הפנים? הוי אומר זו הבושה (נדרים כ א).

וייזהר מאד שלא לבייש שום אדם, כי אמרו חכמים (בבא מציעא נט א): "המלבין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא". הלבנת פנים היא אבק הרציחה, כי "אזיל סומקא ואתי חורא" (בבא מציעא נח ב) ודומה לרציחה. וכן אמרו חכמים עוד: צער ההלבנה מר ממות, על כן "יפיל אדם את עצמו לתוך כבשן

Rabbi 'Haïm Kanievsky

Recueil autobiographique. Histoires, anecdotes, enseignements classés par thèmes et une centaine de photos en couleur.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

האש ואל ילבין פני חבירו ברבים" (בבא מציעא נט א), ולמדו מתמר, אף על פי שהוציאוה להישרף לא רצתה להלבין פני יהודה. ואפילו במקום תוכחה אמרה תורה (ויקרא יט יז): "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", כיצד תוכיח? מתחילה בסתר ובנחת, אבל אם תוכיחו מתחילה ברבים ותביישהו, אז תקבל עליו חטא (ערכין טז ב). מכל שכן המבייש חבירו שלא במקום תוכחה. וחורבן ירושלים נתגלגל על ידי בושת דבר קמצא (גיטין נח ב). לכן צריך האדם ליזהר מאד, שלא יעשה דבר אשר ממנו תגיע לשום אדם בעולם בושה.

גם בדבר התורה, אם ישא ויתן עם חבירו, ושמע שחבירו טעה, לא יאמר לו: טעית! או: אינך מבין! או כיוצא בה, שלא יתבייש, אך יעשה עצמו כאילו לא הבין שטעה. וכן לא יכנה שם לחבירו שלא יתבייש, אלא אם יחפוץ לדבר עם מי שיש לו כינוי גם שלא בפניו, יאמר: פלוני ממקום פלוני, או: בנו של פלוני, או יאמר סימנים, עד שיהא ניכר זולת כינוי. ולא יאמר אדם ברבים או ביחיד: פלוני רצה ליתן לי בתו ואני לא רציתי אותה! כי בזה הוא נותן כבוד לעצמו ובושה לחבירו. וכן ידקדק בכל ענין שלא תגיע בושה לחבירו מתוך דבריו. לעולם יהיה אדם מן הנעלבים ולא מן העולבים, ומן השומעים את חרפתם ואינם משיבים, ועליהם נאמר (שופטים ה לא): "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" (שבת פח ב), מידה כנגד מידה: יען אשר שמע חרפתו ונהפכו פניו לירקון, יבהיקם הקדוש ברוך הוא יותר מאור השמש, כענין שנאמר (ישעיה ס א): "וכבוד ה' עליך זרח".

ממידת הבושה יגיע לענוה, כי ייכנע לבני אדם מחמת בושתו, ויגיע למידת הצניעות, כי הביישן יעשות מעשיו בגלוי. אמרו חכמים: הבנים הכשרים הבושה נראה על פניהם, כי מי שהוא ביישן הוא סימן שהוא מזרע אברהם יצחק ויעקב (יבמות עט א). אמרו חכמים: הבושה נודעת בעת הכעס. ואמרו: טוב

Rabbi 'Haïm Kanievsky

Recueil autobiographique. Histoires, anecdotes, enseignements classés par thèmes et une centaine de photos en couleur.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

שנאת הביישן מאהבת הכסיל. צריך אדם להתבייש מכל אדם ולשום על פניו מסוה הבושה, כמו שאתה ידעת בענין שאול בהיחבאו, כמו שנאמר (שמואל א י כב): "הנה הוא נחבא אל הכלים", והאל בחרו למלכותו, כמו שנאמר (שמואל א י כד): "הראיתם אשר בחר בו ה'". אמרו חכמים: המידה הזאת היא ממעללי נפש היקרה, והיא לעומת השלמת הגוף, ומי שמתבייש תגדל מעלתו, ויותר תבחין ותתבונן.

Rabbi 'Haïm Kanievsky

Recueil autobiographique. Histoires, anecdotes, enseignements classés par thèmes et une centaine de photos en couleur.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions